

รอยธรรม
(Dhamma traces)

โดย
นายวราวัจน์ พิมพิสัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ศิลปนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปบัณฑิต
ภาควิชาศิลปไทย
คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2553

DHAMMA TRACES

By

Mr. Warawat Pimpisai

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirments for the Degree

Bachelor of Fine Art (B.F.A),

Department of Thai Art,

THE FACULTY OF PAINTING SCULPTURE AND GRAPHIC ARTS

SILPAKORN UNIVERSITY

2010

คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้นับเอกสารศิลปนิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะไทย

.....

(รองศาสตราจารย์ปริญญา ตันติสุข)

คณบดีคณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์

...../...../.....

คณะกรรมการตรวจศิลปนิพนธ์ ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์อภิชัย ภิรมย์รักษ์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิริญญา ดวงรัตน์)

...../...../.....

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่งอนลิขสิทธิ์

..... กรรมการ

(อาจารย์ปัญญา วิจินธนสาร)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ชูศักดิ์ ศรีขวัญ)

...../...../.....

..... กรรมการและเลขานุการ

(อาจารย์สาครินทร์ เครืออ่อน)

...../...../.....

ผู้ควบคุมศิลปนิพนธ์

.....

(อาจารย์ปัญญา วิจินธนสาร)

...../...../.....

หัวข้อศิลปนิพนธ์ รอยธรรม
ชื่อนักศึกษา นายวราวัจน์ พิมพิสัย
สาขาวิชา ศิลปไทย
ภาควิชา ศิลปไทย
ปีการศึกษา 2553

บทคัดย่อ

สรรพสิ่งทั้งหลายในโลกย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา บางร่องรอยเกิดขึ้นใหม่แต่บางร่องรอย กลับลบเลือนหายไปด้วยเกิดจากการกระทำของธรรมชาติและมนุษย์ ดังเห็นได้จากจิตรกรรมฝาผนังซึ่งเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดแนวคิดและจินตนาการในการสร้างสรรค์ศิลปะ

ข้าพเจ้าต้องการนำเสนอร่องรอยหลุดลอกจากจิตรกรรมฝาผนังซึ่งเป็นศิลปะไทยอุดมคติแบบสองมิติมาสร้างให้เกิดรูปทรงใหม่ โดยใช้เนื้อหาสาระบางส่วนในงานจิตรกรรมไทยเช่น ลายโศดหิน ลายน้ำไหล ลายพรรณพฤกษาและลวดลายในศิลปะไทย เพื่อสื่อถึงธาตุทั้งสี่อันมี ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นปฐมเหตุ รูปทรงใหม่ที่เกิดจากเทคนิควิธีการการคูณ โลหะ ทำให้เกิดผลงานในลักษณะที่เป็นสามมิติเพื่อนำเนื้อหาสาระของรูปทรงให้ชัดเจนขึ้น การเปลี่ยนแปลงของธาตุทั้งสี่มีผลต่อภาวะวิกฤตการณ์ของโลกซึ่งเป็นไปตามสังขารของธรรมชาติ ลักษณะที่เกิดขึ้นดังกล่าวในทางธรรมสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เที่ยงของสรรพสิ่งที่ต้องเปลี่ยนแปลงทั้งการเกิดและการดับ

Thesis Title	Dhamma traces
Name	Mr. Warawat Pimpisai
Concentration	Thai Art
Department	Thai Art
Academic Year	2010

Abstract

Everything in the world inevitably changes by time. Some traces occurred nevertheless, some traces vanished by nature and man, as we can see mural paintings, which has inspires idea and imagination of this art work creativity.

I would like to present new shape created from the ruins of the mural paintings that is two dimensions Idealistic Thai art. Some of matters such as, rocky coast pattern, Nam-Lai pattern, floral pattern and pattern in Thai art design, are used in conveying 4 elements; of earth, water, wind and fire as the primary cause. A new shape from metal embossed technique, was constructed, and gets new three dimensions art work which emphasize on shape. Change of those 4 elements due to the world crisis as the truth of nature. What was happened reflects uncertainty of everything; to be born and to pass away

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าน้อมรำลึกถึงพระรัตนตรัย พระผู้มีพระภาคสัมมาสัมพุทธเจ้า พญานาคาธิบดีโพธิสัตว์ผู้เป็น
สรณะส่องสว่างปัญญาให้เกิดสัมมาทิฐิในมรรคาแห่งพุทธศาสนา บิดา มารดา ผู้เป็นพรหมของบุตร บรมครู
ช่างไทยทั้งในอดีตและปัจจุบันที่ได้สร้างสรรค์มรดกศิลปกรรมอันทรงคุณค่า ด้วยความกตัญญูกตเวทิตา
ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณอาจารย์กิตติพิศุทธิพันธ์ คำโมง ผู้จุดประกายชี้นะและทำให้ข้าพเจ้ามี
โอกาสทำงานศิลปะอย่างจริงจัง กราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาศิลปไทยทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์
ประสาทวิชาความรู้ ชี้นะแนวทางการสร้างสรรค์มาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจารย์ปัญญา วิจิ
นสาร อาจารย์ผู้ควบคุมศิลปนิพนธ์ สถาบันการศึกษาทุกสถาบันและกัลยาณมิตรผู้ช่วยเหลือและให้
คำปรึกษาที่ดีเสมอมา จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

คำนำ

เอกสารฉบับนี้เป็นหนังสือประกอบผลงานศิลปนิพนธ์ สาขาวิชาศิลปไทย ภาควิชาศิลปไทย คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2553 ซึ่งเป็นการสรุปสาระสำคัญของการสร้างสรรค์ การศึกษาค้นคว้าในการปฏิบัติงานศิลปนิพนธ์ภายใต้หัวข้อเรื่อง “ รอยธรรม” (Dhamma traces) มีส่วนประกอบแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ ผลงานสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์ และเอกสารประกอบการสร้างสรรค์ศิลปนิพนธ์

ผลงานสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์นั้น เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการสร้างสรรค์รูปทรงใหม่ด้วยเทคนิควิธีการคุณโลหะ มีที่มา จากจิตรกรรมฝาผนังซึ่งเป็นศิลปะไทยอุดมคติแบบสองมิติ ทำให้เกิดผลงานในลักษณะที่เป็นสามมิติเพื่อนำเสนอเนื้อหาของรูปทรงให้ชัดเจนขึ้น เป็นการค้นหาแนวทางการสร้างสรรค์ศิลปะไทยร่วมสมัยที่เชื่อมโยงกับศิลปะไทยแบบประเพณี

ในส่วนที่เป็นเอกสารทางวิชาการประกอบการสร้างสรรค์ผลงานศิลปนิพนธ์นั้น ได้รวบรวมขึ้นสำหรับใช้ประกอบการศึกษา เพื่ออธิบายการดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆ อันได้แก่แหล่งที่มาของอิทธิพลที่ได้รับแรงบันดาลใจ แนวความคิด เทคนิควิธีการ รูปแบบ และผลสรุปของการสร้างสรรค์ โดยหวังว่าโครงการศิลปนิพนธ์ชุดนี้ จะเกิดคุณอันก่อประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจต่อไป

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
คำนำ	ช
สารบัญภาพ	ญ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของการสร้างสรรค์	1
วัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์	1
แนวความคิดในการสร้างสรรค์	2
ขอบเขตของโครงการ	2
ขั้นตอนและวิธีการสร้างสรรค์	2
แหล่งข้อมูลที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์	3
อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงานศิลปนิพนธ์	3
2 ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์	4
อิทธิพลจากคำสอนในพระพุทธศาสนา เรื่องไตรลักษณ์	4
อิทธิพลจากงานจิตรกรรมฝาผนังและลวดลายปูนปั้น	5
อิทธิพลจากงานช่างบุคณโลหะ	10
3 การพัฒนาและกระบวนการสร้างสรรค์	14
ขั้นตอนการประมวลความคิด	14
ขั้นตอนการแสดงออกทางทัศนศิลป์	16
ขั้นตอนการแสดงออกด้วยเทคนิควิธีการ	18

บทที่	หน้า
ผลงานระยะแรก	18
ผลงานระยะที่สอง	18
ผลงานก่อนศิลปนิพนธ์	18
ขั้นตอนในการสร้างสรรค์	18
ขั้นตอนการร่างภาพศิลปนิพนธ์	18
ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปนิพนธ์	19
ขั้นตอนการนำเสนอและติดตั้งผลงาน	19
4 การสร้างสรรค์ผลงานศิลปนิพนธ์	33
ผลงานศิลปนิพนธ์	33
รูปทรง (Form)	33
สี (Color) และพื้นผิว (Texture)	33
รายละเอียด (Detail)	34
ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปนิพนธ์	34
5 สรุปการสร้างสรรค์ผลงานศิลปนิพนธ์	40
บรรณานุกรม	41
รายชื่อผลงานศิลปนิพนธ์	42
ประวัติการศึกษา	43

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	อิทธิพลจากงานจิตรกรรมฝาผนัง.....	7
2	อิทธิพลจากลวดลายปูนปั้น.....	9
3	อิทธิพลจากลวดลายปูนปั้น.....	9
4	อิทธิพลจากงานช่างบุคูนโลหะ.....	12
5	อิทธิพลจากงานช่างบุคูนโลหะ.....	12
6	พระพุทธรูปทองคำ กรุวัดราชบูรณะ.....	13
7	แผ่นทองคูนนูน กรุวัดราชบูรณะ.....	13
8	ภาพผลงานระยะแรก.....	20
9	ภาพผลงานระยะแรก.....	21
10	ภาพผลงานระยะที่สอง	22
11	ภาพผลงานระยะที่สอง.....	23
12	ภาพผลงานระยะที่สอง.....	24
13	ภาพผลงานก่อนศิลปนิพนธ์.....	25
14	ภาพผลงานก่อนศิลปนิพนธ์.....	26
15	ภาพผลงานก่อนศิลปนิพนธ์.....	27
16	ภาพผลงานก่อนศิลปนิพนธ์.....	28
17	ภาพร่างผลงานศิลปนิพนธ์.....	29
18	ภาพร่างผลงานศิลปนิพนธ์.....	29
19	เครื่องมือที่ใช้ในการคูนโลหะ.....	30
20	อุปกรณ์ในการทำสี.....	30
21	ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน.....	31
22	ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน.....	31
23	ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน.....	32
24	ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน.....	32
25	ภาพผลงานศิลปนิพนธ์.....	36

ภาพที่	หน้า	
26	รายละเอียดผลงานศิลปนิพนธ์.....	37
27	รายละเอียดผลงานศิลปนิพนธ์.....	37
28	รายละเอียดผลงานศิลปนิพนธ์	38
29	รายละเอียดผลงานศิลปนิพนธ์.....	38
30	รายละเอียดผลงานศิลปนิพนธ์.....	39
31	รายละเอียดผลงานศิลปนิพนธ์.....	39

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของการสร้างสรรค์

ร่องรอยของจิตรกรรมฝาผนัง และลวดลายปูนปั้นตามโบราณสถาน เช่น อุโบสถ วิหาร หรือผนัง
กรุ ผนังอุหาเจดีย์และบนกระดาศที่เขียนเป็นสมมุติภาพ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่บรรพชนสร้างสรรค์ขึ้นด้วยความ
ศรัทธาเพื่อเป็นพุทธบูชาและบ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของคนในชาติ ส่วนมากได้รับอิทธิพลจากเรื่องราว
ทางพุทธศาสนาเช่น อติตพุทธ พุทธประวัติ ทศชาติชาดก ไตรภูมิ เป็นต้น ผลงานเหล่านี้สามารถโน้มน้าว
จิตใจของพุทธศาสนิกชนให้ซาบซึ้งในหลักธรรมคำสอน เรื่องราวเนื้อหาในคำสอนของพุทธศาสนามี
อิทธิพลเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

การหลุดลอกของจิตรกรรมฝาผนัง การแตกกระเทาะของลวดลายปูนปั้นตาม โบราณสถาน แสดง
ถึงวัฒนธรรมที่เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา สิ่งเหล่านี้เป็นแรงบันดาลใจให้เกิดแนวคิดและการสร้างสรรค์
ศิลปะที่สอดคล้องกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ด้วยการพิจารณาให้เห็นสิ่งต่างๆตามความเป็นจริง
หรือสภาวะแห่งสังขธรรม คือสรรพสิ่งเกิดขึ้นด้วยอาศัยธาตุทั้งสี่ปรุงแต่งให้เกิดเป็นสภาวะ อันมี ดิน น้ำ ลม
ไฟ เป็นปฐมเหตุ ธาตุทั้งสี่มีผลต่อภาวะวิฤตการณ์ของโลก สรรพสิ่งในโลกจะไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ จะ
หมุนเวียนเปลี่ยนไปสู่ความเสื่อมสลายในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์

ข้าพเจ้าต้องการนำเสนอร่องรอยการหลุดลอกของจิตรกรรมฝาผนังที่เป็นการสร้างรูปทรงใหม่ผ่าน
สุนทรียภาพของเทคนิควิธีการคุณโลหะ เพื่อนำเสนอเรื่องพุทธปรัชญาที่ว่า สรรพสิ่งเกิดขึ้นด้วยอาศัยธาตุทั้ง
สี่ปรุงแต่งให้เกิดเป็นสภาวะอันมี ดิน น้ำ ลม ไฟ เป็นปฐมเหตุ ธาตุทั้งสี่เป็นผู้ควบคุมสภาวะโลกให้เป็นไป
ตามสภาวะแห่งสังขธรรม สรรพสิ่งในโลกนี้ที่เห็นได้ สัมผัสได้ ล้วนเป็นสิ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้นมาทั้งสิ้น สิ่งใด
ถูกปรุงแต่งสิ่งนั้นย่อมมีอาการแปรปรวน เปลี่ยนแปลงและดับสลายไปสู่ความไม่มีตัวตนในที่สุด เมื่อ
พิจารณาให้เห็นความจริงดังนั้นก็ย่อมเป็นการพิจารณาธรรมไปด้วยเช่นเดียวกัน

แนวความคิดในการสร้างสรรค์

ธรรมชาติเป็นบ่อเกิดของสรรพสิ่ง แต่เมื่อเราสามารถพิจารณาให้เห็นถึงความเป็นจริงของธรรมชาติที่ธาตุทั้งสี่หมุนเวียนเกิดดับเป็นวัฏฏะ เราก็จะสามารถเข้าถึงสภาวะธรรมที่อยู่ในนั้นได้ ข้าพเจ้าต้องการนำเสนอร่องรอยหลุดลอกของจิตรกรรมฝาผนัง ที่เป็นงานศิลปะไทยอุดมคติแบบสองมิติ มาสร้างรูปทรงขึ้นใหม่โดยอาศัยเนื้อหาสาระบางส่วนในงานจิตรกรรมไทยเช่น ลายโขดหิน ลายน้ำไหล ลายพันธุ์พฤกษาและลวดลายต่างๆในงานจิตรกรรมไทย รูปทรงที่เกิดขึ้นใหม่ทำให้เกิดงานในลักษณะที่เป็นแบบสามมิติ เพื่อเน้นเนื้อหาสาระของรูปทรงให้ชัดเจนขึ้น และเพื่อแสดงถึงสภาวะธรรมที่สิ่งทั้งหลายถูกปรุงแต่งขึ้น โดยมีเหตุปัจจัยคือธาตุทั้งสี่ ดังนั้นมวลรวมหรือกลุ่มก้อนที่เห็นล้วนคือมายา จึงไม่ใช่สิ่งๆเดียวกันหรือขึ้นเดียวกันอย่างแท้จริง แต่ประกอบขึ้นมาแต่เหตุต่างๆเพียงชั่วขณะระยะหนึ่ง จึงมีสภาวะของแรงบีบคั้นให้คืนสู่สภาพเดิมหรือธรรมชาติเดิมแต่ก่อนการปรุงแต่ง และเสื่อมสลายไปในที่สุด โดยใช้สัญลักษณ์หน้ากาลและความเสื่อมสลายของโบราณสถาน ด้วยคิดว่ากาลเวลาย่อมกลืนกินทุกสรรพสิ่ง แม้กระทั่งตัวมันเอง ผ่านร่องรอยที่เกิดจากกระบวนการเทคนิคการสลักคุณโลหะ คือการทำให้แผ่นโลหะเรียบๆเกิดลวดลายและความนูน โดยข้าพเจ้าแทนค่าด้วยลักษณะของกายภาพทางเทคนิค คือความมีอยู่และความไม่มีอยู่ โดยใช้ลักษณะความนูนแทนค่าการมีอยู่ และความเว้าแทนค่าความว่าง ซึ่งเป็นการสอดคล้องกันระหว่างเรื่องราวเนื้อหาและเทคนิควิธีการ เพื่อสื่อความหมายแทนค่าสัญลักษณ์ตามที่ตนคิดส่วนตัว

ขอบเขตของโครงการ

นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับหลักคำสอนในพุทธศาสนาเรื่องไตรลักษณ์ คือความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และปราศจากตัวตน ผ่านร่องรอยของจิตรกรรมฝาผนัง รอยหลุดลอกของลวดลายปูนปั้นตามโบราณสถาน ที่เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา โดยการสร้างรูปทรงขึ้นใหม่ให้เชื่อมโยงสอดคล้องกับลักษณะของจิตรกรรมไทย ทำให้เกิดรูปทรงในลักษณะกึ่งนามธรรม ที่แสดงออกด้วยการใช้รูปทรงย่อยเคลื่อนไหวไปตามโครงสร้างหลักของภาพ โดยนำเสนอผ่านผลงานศิลปะไทยร่วมสมัยในลักษณะระนาบรูปแบบสามมิติ ด้วยเทคนิคการคุณโลหะ

ขั้นตอนและวิธีการสร้างสรรค์

1. ศึกษา ค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
 - 1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหลักคำสอนในพุทธศาสนา

1.2 ข้อมูลร่องรอยการหลุดลอกของจิตรกรรมฝาผนังและลวดลายปูนปั้นตาม โบราณสถาน

1.3 ข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิคการสลักคุณโลหะ

2. ร่างภาพลายเส้นเพื่อหาลงค์ประกอบ
3. วิเคราะห์ วางแผน และตั้งข้อสังเกตโดยใช้แนวความคิด อารมณ์ความรู้สึกและจินตนาการ เพื่อ
กลั่นกรองหาความเหมาะสมลงตัวในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะให้ตรงตามวัตถุประสงค์
4. เริ่มกระบวนการและขั้นตอนการทำงานศิลปนิพนธ์
5. นำเสนอผลงาน พร้อมประเมินงานศิลปนิพนธ์เป็นระยะๆ เพื่อปรับปรุงแก้ไข พัฒนาผลงานให้
สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

แหล่งข้อมูลที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์

1. ข้อมูลจากสถานที่จริงตามแหล่ง โบราณสถาน
2. ข้อมูลจากหนังสือที่เกี่ยวข้อง
3. ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำงานศิลปนิพนธ์

1. อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่
 - 1.1 กระดาษ
 - 1.2 เครื่องเขียน
 - 1.3 กล้องถ่ายรูป
 - 1.4 คอมพิวเตอร์
2. อุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน
 - 2.1 แผ่นอะลูมิเนียม
 - 2.2 เครื่องมือคุณโลหะ ได้แก่ สิวเดินเส้น เหล็กคุณโลหะ
 - 2.3 ทองคำเปลว ,ยางมะเดื่อ
 - 2.4 ค้อน
 - 2.5 ชัน
 - 2.6 ถังแก๊ส
 - 2.7 หมึกสำหรับทำสี

บทที่ 2

ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์

2.1 อิทธิพลจากคำสอนในพระพุทธศาสนาเรื่องไตรลักษณ์

ไตรลักษณ์¹ แปลว่า “ลักษณะสามอย่าง” หมายถึงสามัญลักษณ์ ซึ่งเป็นลักษณะความจริงแท้ของสรรพสิ่งที่ตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ของธรรมชาติ หรือสิ่งที่มีประจำอยู่ในตัวของสังขารทั้งปวง อันได้แก่

2.1.1 อนิจจัง

คือความเปลี่ยนแปลง อากาโรไม่เที่ยง อากาโรไม่คงที่ ความไม่จริงยั่งยืนของสิ่งทั้งปวง เป็นกฎเกณฑ์ของธรรมชาติที่ทั้งมนุษย์ สัตว์ พืช และวัตถุทั้งปวงไม่อาจจะหลีกเลี่ยงอนิจจังได้ ความเปลี่ยนแปลงและความไม่จริงเกิดขึ้นเสมอกับทุกสิ่ง เมื่อกาลเวลาผ่านไป ทุกอย่างก็เปลี่ยนแปลงไปตามเวลา

2.1.2 ทุกขัง

คือ สภาพที่ไม่อาจทนอยู่ในสภาพเดิมได้ อากาโรที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายตัว อากาโรที่กดคั้น อากาโรฝืนและขัดแย้งอยู่ในตัว เพราะปัจจัยที่ปรุงแต่งให้มีสภาพเป็นอย่างนั้นเปลี่ยนแปลงไป อากาโรที่ไม่สมบูรณ์มีความบกพร่องอยู่ในตัว อากาโรที่มีความเสื่อมและสลายไปเป็นธรรมดา จากการที่สรรพสิ่งไม่ทานทนอยู่ได้นาน สิ่งมีชีวิตที่มีวิญญูณ มีความรู้สึกจึงเป็นทุกข์ เพราะไม่อาจต้านทานความเสื่อมที่เกิดจากความเจ็บไข้ได้ป่วย ความแก่ และความตายได้

2.1.3 อนัตตา

คือความไม่มีตัวตนที่แท้จริงของสิ่งทั้งปวง อากาโรที่แสดงถึงความไม่ใช่ใคร ไม่ใช่ของใคร เพราะเกิดจากองค์ประกอบหลายๆ อย่างมารวมกันเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมา เช่นร่างกายของมนุษย์และสัตว์ แท้จริงแล้วไม่มีตัวตน เพราะเกิดจากองค์ประกอบ คือมีธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ และธาตุลม มารวมกันตามธรรมชาติแล้วมีจิตวิญญูณ มีความรู้สึก สักวันหนึ่งเมื่อกายนี้แตกดับ ทุกอย่างก็จะ

¹ นายแพทย์สังคม วรรณิสสร, แนวทางดับทุกข์ (กรุงเทพมหานคร : เศศ การพิมพ์, 2526), 173.

กลับไปสู่สภาพเดิม คือธาตุดินไปสู่ดิน ธาตุน้ำไปสู่น้ำ ธาตุลมไปสู่ลม และธาตุไฟไปสู่ไฟ ซึ่งเป็นกฎของอนิจจัง

ตามหลักพุทธธรรมที่ว่า สิ่งทั้งหลายเกิดจากส่วนประกอบต่างๆ มาประชุมกันเข้า หรือมีอยู่ในรูปของการรวมตัวเข้าด้วยกันของส่วนประกอบต่างๆ ความจริงที่กล่าวว่าสิ่งทั้งหลายเกิดจากการประชุมกันของส่วนประกอบต่างๆ นั้น เป็นเพียงคำกล่าวเพื่อเข้าใจง่าย ๆ ในเบื้องต้นเท่านั้น แท้จริงแล้วสิ่งทั้งหลายมีอยู่ในรูปของกระแส ส่วนประกอบแต่ละอย่าง ล้วนประกอบขึ้นจากส่วนประกอบอื่นๆ ย่อยลงไป แต่ละอย่างไม่มีตัวตนของมันอิสระ ล้วนเกิดดับต่อเนื่องกันไป ไม่เที่ยงไม่คงที่ ไม่มีที่สิ้นสุด

ถ้ายกเอาหลักธรรมนิยามที่แสดงไตรลักษณ์ หรือสามัญลักษณ์ 3 อย่าง มาตั้งเป็นหัวข้ออีกครั้งหนึ่ง เพื่ออธิบายให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป ตามแนวหลักวิชาที่มีหลักฐานอยู่ในคัมภีร์ต่าง ๆ ดังนี้

สังขารทั้งหลายทั้งปวง ไม่เที่ยง

สังขารทั้งหลายทั้งปวง เป็นทุกข์

ธรรมทั้งหลายทั้งปวง เป็นอนัตตา

สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง เรียกตามคำบาลีว่า เป็น อนิจจัง หรือ อนิจจะ แต่ในภาษาไทยนิยมใช้คำว่า อนิจจัง ความไม่เที่ยง ความเป็นสิ่งไม่เที่ยง หรืออนิจจังนั้น เรียกเป็นคำศัพท์ตามบาลีว่า อนิจจตา ลักษณะที่แสดงถึงความไม่เที่ยงเรียกเป็นศัพท์ว่า อนิจจลักษณะ สังขารทั้งหลายเป็นทุกข์ ในภาษาไทย บางทีใช้อย่างภาษาพูดว่า ทุกข์ ความเป็นทุกข์ ความเป็นของคงทนอยู่มิได้ ความเป็นสภาวะมีความบีบคั้นขัดแย้ง หรือภาวะที่เป็นทุกข์นั้น เรียกเป็นคำศัพท์ตามบาลีว่า ทุกขตา ลักษณะที่แสดงถึงความ เป็นทุกข์เรียกเป็นศัพท์ว่า ทุกขลักษณะ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา ความเป็นอนัตตา ความเป็นของมิใช่ตัวตน หรือภาวะที่เป็นอนัตตานั้นเรียกเป็นคำศัพท์ตามบาลีว่า อนัตตตา ลักษณะที่แสดงถึงความ เป็นอนัตตาเรียกเป็นศัพท์ว่า อนัตตลักษณะ

2.2 อิทธิพลจากงานจิตรกรรมฝาผนังและลวดลายปูนปั้น

2.2.1 งานจิตรกรรมฝาผนัง งานจิตรกรรมฝาผนัง เป็นศิลปะที่มีค่ายิ่งประเภทหนึ่งที่มีมาตั้งแต่โบราณกาล ซึ่งนิยมเขียนกันตามผนังภายในพระอุโบสถ พระวิหาร พระมณฑป พระปราสาท พระระเบียง พระสถูปเจดีย์ ศาลาการเปรียญ และปราสาท พระราชวัง ตลอดจนผนังถ้ำ และ เฝิงผา ซึ่งเรียกว่า จิตรกรรมฝาผนัง (Mural Painting) ลักษณะของการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังของไทยสมัยโบราณ ส่วนมากมักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับชาดก เรื่องพระพุทธประวัติ ที่ล้วนเกี่ยวพันกับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

การเขียนภาพในพระอุโบสถหรือวิหาร นอกจากจะเขียนขึ้นเพื่อประดับตกแต่งแล้ว จิตรกรหรือผู้ที่ให้เขียนภาพนั้น ต้องการจะให้ภาพที่เขียนเป็นเครื่องโน้มน้าวจิตใจของผู้ชม ให้บังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา และได้ประกอบแต่คุณงามความดี จิตรกรเองจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับพุทธประวัติเป็นอย่างดี

ลักษณะของภาพจิตรกรรมของไทย

ภาพเขียนจิตรกรรมฝาผนังของไทย มีลักษณะเฉพาะของไทยเอง ซึ่งไม่เหมือนกับของประเทศในเอเชียอาคเนย์ หรือประเทศใด ๆ เลย จิตรกรรมฝาผนังจะเป็นลักษณะแบนราบ ไม่มีส่วนลึกของภาพที่เราเรียกว่า "Perspective" เช่น ภาพที่อยู่ไกลจะมีลักษณะที่เล็กกว่า ภาพเขียนจึงมีเพียง 2 ลักษณะ คือ กว้างและยาวเท่านั้นเอง แต่เป็นภาพเขียนที่จิตรกรได้พยายามใช้ความสามารถที่จะเขียนให้รู้ว่าบุคคลไหนเป็นตัวละครในเรื่อง นอกจากนั้นภาพเขียนยังแสดงออกหรือสะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของคนในยุคนั้น ๆ

คุณค่าของจิตรกรรมฝาผนัง

คุณค่าของภาพจิตรกรรมฝาผนังนั้น ขึ้นอยู่กับผู้ที่ศึกษาหาความรู้จากภาพเหล่านั้น การศึกษาอาจแบ่งได้หลายแง่หลายมุม อาทิ การศึกษาถึงศิลปะความงาม สภาพความเป็นอยู่ การสร้างบ้านแปลงเรือน ชีวิตของสังคมประจำวันของกษัตริย์ของคนในราชสำนัก รวมไปถึงบุคคลธรรมดา ตลอดจนจารีตประเพณีของคนในสมัยโบราณ ฯลฯ ซึ่งจิตรกรรมฝาผนังเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นว่า เรื่องราวความเป็นอยู่ในสมัยที่ตนยังมีชีวิตอยู่ จิตรกรเองใช้ความพยายามอย่างยิ่งที่จะอธิบายชีวิตทุกแง่มุม ตลอดจนภาพธรรมชาติแวดล้อมลงไปในการเขียนภาพนั้นด้วย

ลักษณะการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนัง

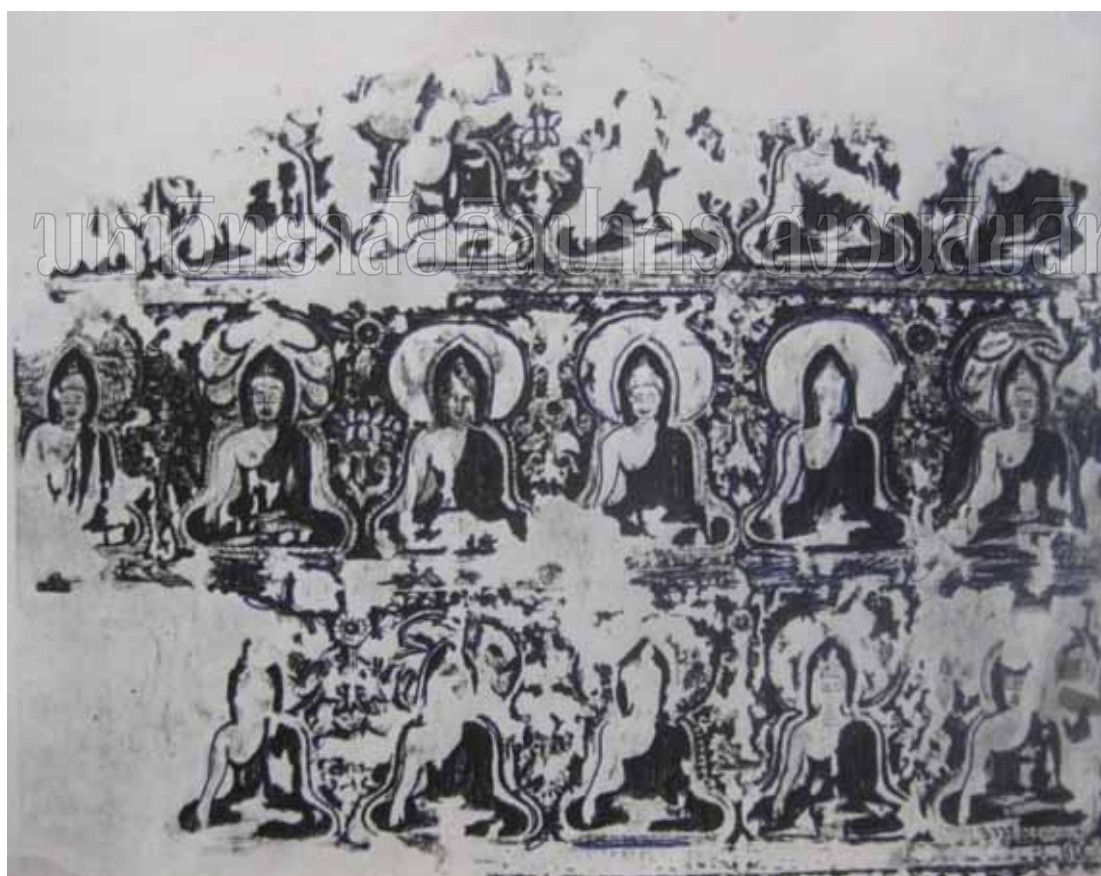
ลักษณะในการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังของไทยในสมัยโบราณ มีด้วยกัน 2 แบบ คือ การเขียนแบบสีฝุ่น (Tempera) ซึ่งมีวิธีการที่ซับซ้อนมาก ผนังที่ใช้เขียนจะต้องไม่มีความเค็มของปูน ในสมัยโบราณใช้ใบขี้เหล็กตำ ผสมน้ำราด จนกว่าจะหมดความเค็มของปูน ซึ่งจะทราบได้โดยการใส่ขมิ้นทา ถ้าขมิ้นเป็นสีแดงอยู่ ก็ต้องใช้น้ำใบขี้เหล็กราดต่อไป เมื่อผนังหมดความเค็มก็ต้องรอให้ผนังนั้นแห้งสนิท จึงจะลงมือเขียนภาพได้

วิธีเขียนแบบปูนเปียก (Fresco) การเขียนแบบปูนเปียกนี้ คือ การเขียนภาพลงบนปูนที่ยังไม่แห้ง ซึ่งจะทำให้สีอยู่ทนถาวร ซึ่งชาวไทยรู้จักการเขียนภาพแบบนี้มาจากชาวจีน

การเขียนภาพแบบนี้ คนไทยในสมัยโบราณไม่นิยม เพราะลักษณะภาพเขียนหรือจิตรกรรมฝาผนังของไทยต้องใช้ความประณีตมากและต้องใช้เวลา จึงไม่เหมาะกับการเขียนแบบนี้ การเขียนภาพบนปูนเปียกเหมาะที่จะเขียนภาพขนาดใหญ่ รายละเอียดน้อยการใช้สีในสมัยโบราณคนไทยรู้จักการทำสีขึ้นใช้เอง โดยได้มาจากธรรมชาติ เช่น รากไม้ ใบไม้ เปลือกไม้ และดิน

ยุคสมัยของจิตรกรรมฝาผนัง

จิตรกรรมฝาผนังที่เขียนขึ้นโดยจิตรกรในประเทศไทย เริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยทวารวดี สมัยศรีวิชัย สมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ การเขียนจิตรกรรมมีวิวัฒนาการมาโดยตลอด จากความเรียบง่ายมาเป็นความสลับซับซ้อนของภาพ ซึ่งต้องอาศัยฝีมือของจิตรกรอย่างมาก ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ยังหลงเหลือให้เราได้เห็น ความวิจิตรสวยงามนั้นเป็นสกุลช่างของ กรุงศรีอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ จิตรกรรมฝาผนังในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นนั้น ปรากฏว่าถูกทำลายลงไปเสียมากจิตรกรรมฝาผนังที่สวยงาม และสมบูรณ์ที่ยังหลงเหลือให้เราเห็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ส่วนมากอยู่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายจนถึงต้นรัตนโกสินทร์ ซึ่งจิตรกรในสมัยต้นรัตนโกสินทร์นี้ เข้าใจว่าคงจะมีชีวิตอยู่ในสมัยอยุธยา นั่นเอง หลังจากเสียกรุงแก่ข้าศึกแล้ว ก็คงดำเนินงานตามแบบที่ตนถนัดต่อมาในต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ภาพที่ 1 จิตรกรรมฝาผนังเรื่องอดีตพุทธ กรุปราสาทวัดราชบูรณะ

2.2.2 ลวดลายปูนปั้น

ศิลปะการปั้นปูนและงานศิลปกรรมปูนปั้น² ประดับศาสนสถานที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยนั้น ถือได้ว่าเป็นมรดกช่างศิลป์ไทยที่มีคุณค่าและมีความงาม ตามแบบอย่างทางศิลปะไทยที่สมควรแก่การอนุรักษ์รักษา และสืบสานความรู้ไว้สืบไป

งานปูนปั้นนั้น มีความหมายหมายถึง ลวดลายหรือภาพที่เกิดจากการปั้นปูนเพื่อให้เป็นลวดลายรูปภาพ และรูปทรง เพื่อใช้ในการประดับตกแต่ง ตลอดจนทำเป็นส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม ถือเป็นงานทางศิลปกรรมของช่างไทยที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่ปรากฏมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ปรากฏหลักฐานว่ามีมาแล้วตั้งแต่สมัยทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ 12-16 โดยได้พบงานปูนปั้นประดับศาสนสถานต่างๆ ซึ่งมีทั้งที่เป็นลวดลายประติมากรรมรูปพระพุทธรูป เทวคา และบุคคลในบริเวณเมืองโบราณสำคัญๆ ของภาคกลาง เช่น เมืองนครปฐม เมืองลพบุรี เมืองคูบัว ที่ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี เมืองอู่ทอง อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และเมืองมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรีนอกจากนี้ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ปรากฏที่เมืองฟ้าแดดสูงยาง จังหวัดกาฬสินธุ์ และภาคเหนือที่เมืองหริภุญชัยหรือลำพูน เป็นต้น สันนิษฐานว่าศิลปะการปั้นปูนดังกล่าวนี้คงได้รับการถ่ายทอดมาจากช่างชาวอินเดีย ที่เดินทางเข้ามาสู่ดินแดนแถบนี้พร้อมๆ กับการเผยแพร่เข้ามาของศาสนาพุทธและฮินดู

ในสมัยอยุธยาซึ่งมีอายุอยู่ช่วงพุทธศตวรรษที่ 20-23 ได้มีการใช้งานปูนปั้นประดับตกแต่งสถาปัตยกรรมเป็นอย่างมาก และยังปรากฏเหลือหลักฐานให้เห็นอยู่ค่อนข้างมาก ซึ่งลวดลายปูนปั้นที่มีความงดงามและมีชื่อเสียงจะได้แก่ ลวดลายปูนปั้นประดับปราสาทจันทามณี เมืองพิษณุโลก สมัยอยุธยาตอนต้น ปูนปั้นที่วัดโรงช้าง ราชบุรี สมัยอยุธยาตอนกลาง และปูนปั้นพระอุโบสถวัดภูเขาทอง พระนครศรีอยุธยา ปูนปั้นที่วัดมหาธาตุกับวัดเขานันไดอิฐ เมืองเพชรบุรี สมัยอยุธยาตอนปลาย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปูนปั้นปรากฏอยู่ในศิลปะอีกสกุลช่างหนึ่ง ซึ่งมีอายุร่วมสมัยกับอยุธยาคือ ศิลปะล้านนา งานปูนปั้นในศิลปะล้านนาที่งดงามและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักดี คือ งานปูนปั้นรูปเทวคาประดับวิหารวัดเจ็ดยอด วัดมหาโพธารามหรือวัดเจ็ดยอด และปูนปั้นประดับหอไตรวัดพระสิงห์ เมืองเชียงใหม่ รวมทั้งงานปูนปั้นประดับโบราณสถานล้านนาอีกหลายแห่ง อาทิ ชุ่มประตู่

โขงวัดพระธาตุลำปางหลวง จังหวัดลำปาง เจดีย์วัดเกาะกลาง จังหวัดลำพูน ตลอดจนงานปูนปั้นประดับหน้าบันวิหารล้านนาในสมัยรัตนโกสินทร์ เป็นต้น

² เขาวนุช เวศร์ภักดา, ประณีตศิลป์ : มรดกแผ่นดินแห่งสยามประเทศ, (กรุงเทพฯ: วิ.พรีนซ์ (1991) จำกัด, 2550), 68.

9

มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม
 ภาพที่ 2 เหนืออมนาค ปูนปั้นประดับปราสาท วัดสัม

ภาพที่ 3 ลวดลายซุ้มปราสาท วัดสัม

2.3 อิทธิพลจากงานช่างบุคนโลหะ

งานบุคนโลหะ³ ถือเป็นงานช่างประณีตศิลป์อีกอย่างหนึ่งของไทย ที่มีลักษณะเป็นการตกแต่งผิวภายนอกของศิลปวัตถุและสถาปัตยกรรมให้เกิดความงาม มีคุณค่าและคงทนถาวร ในสมัยโบราณช่างบุได้ถูกจัดให้เป็นช่างหลวงอยู่ในจำพวกช่างสิบหมู่ คือ ช่างประเภทที่ทำการบุคนโลหะให้แผ่ออกเป็นแผ่นบางๆ แล้วนำไปหุ้มคลุมปิดเข้ากับหุ่นชนิดต่างๆ เพื่อปิดประดับทำเป็นผิวนอกของหุ่นที่อาจทำด้วยวัตถุต่างๆ ซึ่งจะรวมถึงการคนให้เกิดลวดลายประดับที่สวยงามด้วย

การบุ หมายถึง การตี การแผ่ การกดทับ วัตถุต่างๆ ให้เกิดรูปร่าง รูปทรงต่างๆ เช่น การบุขัน บุพาน เป็นต้น และยังหมายถึงการหุ้มข้างนอกวัตถุต่างๆ ด้วยวัสดุอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความพิเศษ เช่น การบุทองลงบนขันเงิน และพานเงิน เป็นต้น

การคน หมายถึง การทำให้แผ่นโลหะต่างๆ เช่น แผ่นเงิน แผ่นทอง ฯลฯ เป็นรูปรอยนูนขึ้นมา เรียกกรรมวิธีนี้ว่า คนลาย และอาจเรียกลวดลายที่ทำขึ้นนี้ว่า ลายคน

ดังนั้นงานบุคนโลหะจึงเป็นงานช่างฝีมือ ที่ต้องดำเนินการเกี่ยวกับการห่อหุ้มผิวนอกของวัตถุ และสถาปัตยกรรมต่างๆ ด้วยโลหะ ตลอดจนทำให้เกิดลวดลายต่างๆ บนแผ่นโลหะเพื่อการประดับตกแต่งอีกด้วย

ประเภทของงานบุคนโลหะ

โดยทั่วไปแล้วงานบุคนโลหะจะแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. การบุหุ้มโลหะอย่างผิวเรียบ การบุโลหะในลักษณะนี้ จะเป็นการนำเอาโลหะชนิดใดชนิดหนึ่งมาทำการตีแผ่ออกให้เป็นแผ่นบางๆ ตามขนาดที่ต้องการแล้วจึงนำเข้าไปปิดหรือบุทับบนวัตถุที่ต้องการบุทำผิวให้เป็นโลหะ การบุหุ้มอย่างผิวเรียบมักจะนิยมใช้ในการบุสิ่งก่อสร้างที่เป็นปูชนียสถาน เช่น การบุโลหะหุ้มองค์พระสถูปเจดีย์ พระปราสาท เป็นต้น ภายหลังจากการบุหุ้มแผ่นโลหะแล้วจะนิยมทำการลงรักปิดทองเพื่อให้เกิดความงดงามตระการตา โดยทั่วไปแล้วในสมัยโบราณจะเรียกงานบุแผ่นโลหะและลงรักปิดทองปูชนียสถานดังกล่าวนี้ว่า บุทองสุวรรณจังโก หรือบุทองปะทาสี นอกจากนี้การบุโลหะอย่างผิวเรียบ นี้ยังนิยมใช้ในการตีหรือบุ ทำให้เป็นรูปทรงหรือประติมากรรมต่างๆ อีกด้วย สำหรับการบุโลหะหุ้ม หุ่น ที่เป็นรูปหล่อโลหะสำริดหรือไม้สลักนั้น การบุโลหะในลักษณะดังกล่าวนี้ ภาษาช่างจะเรียกว่า หุ้มแผง

³ เขาวนุช เวศร์ภักดา, ประณีตศิลป์ : มรดกแผ่นดินแห่งสยามประเทศ, (กรุงเทพฯ: วิ.พรินท์ (1991) จำกัด, 2550), 64.

2. การบุหุ้มโลหะอย่างผิวเป็นลวดลาย โลหะที่ใช้ในการทำลวดลายนั้นมักจะใช้โลหะที่มีเนื้ออ่อน เช่น ทองคำ และเงิน งานบุโลหะประเภทนี้จะเป็นการฉลุลวดลายให้เป็นลวดลาย ก่อนที่จะนำไปบุทับลงบนวัตถุหรือหุ่นชนิดต่างๆ ที่สร้างขึ้น เช่น งานบุประดับเครื่องราชภัณฑ์ งานบุส่วนลวดลายประดับสถาปัตยกรรม และพระพุทธรูปปฏิมากรทรงเครื่องต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมหมายถึงถึงงานบุฉลุลวดลายโลหะภาชนะเครื่องเงินและเครื่องโลหะอื่นๆ เช่น ชันลงหิน อีกด้วย

กรรมวิธีการบุฉลุลวดลายโลหะ

งานบุฉลุลวดลาย จัดเป็นงานช่างประณีตศิลป์ที่ต้องใช้ฝีมือและความชำนาญเป็นอย่างมาก เพราะเป็นงานที่ต้องทำกับโลหะอันมีค่า ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นทองคำ เงิน ทองแดง และดีบุก เพื่อให้เกิดความงามอย่างวิจิตร ดังนั้นจึงต้องให้ความพิถีพิถันได้มากที่สุด งานการบุฉลุลวดลายจะประกอบไปด้วยขั้นตอนและวิธีดำเนินงาน ดังนี้

การออกแบบและลวดลาย เป็นการออกแบบ แล้วนำแบบลวดลายนั้นมาทาบลงในแผ่นโลหะ ซึ่งจะนิยมใช้วิธีกลับแบบเป็นภาพกลับ แล้วใช้เหล็กแหลมขีดลงไปตามเส้นลวดลายนั้นๆ

การบุและฉลุ นำแผ่นโลหะมาทำความสะอาดเช็ดให้แห้ง แล้วนำไปวางบนเครื่องรอง เช่น ถูทราย หรือกระดาษหนังสือพิมพ์หนาๆ ฯลฯ จากนั้นใช้เครื่องมือฉลุโลหะด้านหนึ่งให้บุไปตามโครงร่างของลวดลายที่กำหนด เสร็จแล้วใช้ดินสอพองที่บดแล้วผสมน้ำมันมะพร้าวและเทียนไขละลายใส่ภาชนะนำไปตั้งไฟ แล้วหยอดลงบนร่องโลหะที่ได้ฉลุไว้ เพื่อป้องกันแผ่นโลหะคืนรูป และใช้กระดาษแข็งปิดไว้ชั่วคราว

การตกแต่งลวดลาย จากนั้นจะกลับด้านแผ่นโลหะ แล้วใช้เครื่องมือฉลุลาย ตกแต่งส่วนละเอียด เมื่อเสร็จแล้วจะนำไปลงไฟเพื่อให้ดินสอพองขี้ผึ้งหลุดออก

ทำความสะอาดและขัดเงา ขั้นตอนสุดท้ายเป็นการทำความสะอาด ตกแต่ง และขัดเงา กรรมวิธีการในการบุฉลุลวดลายนั้นอาจมีวิธีการที่แตกต่างกันออกไปบ้างเล็กน้อย ตามแต่เทคนิคของช่างแต่ละคน

งานศิลปกรรมบุฉลุลวดลายที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทย ทั้งที่เป็นโบราณศิลปวัตถุและศิลปหัตถกรรมในทุกวันนี้นี้ จัดเป็นงานประณีตศิลป์ไทยอันมีคุณค่า ที่มีความงามตามแบบอย่างศิลปะไทย และเป็นมรดกช่างศิลป์ไทยอันควรค่าแก่ความภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง

ภาพที่ 4 ช่างคุณโลหะ หมู่บ้านจัวลาย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่

5 งานคุณโลหะประดับฝาผนังวัดหมื่นสาร ถนนจัวลาย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 6 พระพุทธรูปทองคำ กรุวัดราชบูรณะ

ภาพที่ 7 แผ่นทองคำนูน กรุวัดราชบูรณะ

บทที่ 3

การพัฒนาและกระบวนการสร้างสรรค์

แนวทางการสร้างสรรค์ ข้าพเจ้าได้ศึกษาข้อมูลและได้รับอิทธิพลจากศิลปะแบบไทยประเพณีมา ผสมผสานกับจินตนาการ อารมณ์ความรู้สึกส่วนตัว โดยมีเนื้อหาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสื่อความหมายพุทธปรัชญาแทนค่าสัญลักษณ์ตามแนวทางเฉพาะตน โดยได้กำหนดกระบวนการสร้างสรรค์เป็นลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ขั้นตอนการประมวลความคิด

วิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของหลักธรรมโดยเฉพาะคำว่า “ธรรม” หรือ ธรรมะ นั้น โดยพยัญชนะเขียนอย่างเดียวกันแต่โดยความหมายแล้ว มีหลายอย่างหลายประเภทขึ้นอยู่กับบริบทแวดล้อม โดยความหมายรวมและเป็นกลางที่สุดตามภาษาบาลี

คำว่า “ธรรม”⁴ แปลว่า สิ่งซึ่งทรงตัวมันเองอยู่ได้ ธรรมดา ธรรมชาติ หรือโดยความหมายได้แก่ สิ่งทั้งปวงนั่นเอง ไม่มีอะไรที่ไม่ถูกเรียกว่า ธรรม ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงหรือเป็นสิ่งที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงก็ตาม สิ่งทั้งหลายประเภทที่เปลี่ยนแปลง ก็ทรงตัวมันเองอยู่ได้ด้วยการเปลี่ยนแปลง หรือโดยนัยก็ตัวความเปลี่ยนแปลงนั่นเอง คือตัวมันเอง ส่วนสิ่งทั้งหลายประเภทที่ไม่เปลี่ยนแปลง ก็ทรงตัวอยู่ได้ด้วยความไม่เปลี่ยนแปลง หรือตัวความไม่เปลี่ยนแปลงนั่นเอง เป็นตัวของมัน ทั้งสองประเภทนี้ล้วนแต่ทรงตัวเองได้ จึงเรียกมันว่า “ธรรมะ” หรือ “ธรรม” แล้วแต่ว่าจะอยู่ในรูปภาษาบาลี สันสกฤต หรือภาษาไทยคำว่า “ธรรม” โดยศัพทศาสตร์ ตรงกับคำไทยแท้ว่า “สิ่ง” เป็นสามัญญนาม หมายถึง ได้ทุกสิ่งและมีคุณลักษณะคือ “การทรงตัวมันเอง”

คำว่า “ธรรม” นี้ ถูกนำไปใช้ในบริบทที่แตกต่างกันตามจุดมุ่งหมาย โดยความหมายต่างๆ ไปนั้น มีทางที่จะพิจารณาได้ดังนี้

⁴ นายแพทย์สังคม วรรณิสสร, แนวทางดับทุกข์ (กรุงเทพมหานคร : เเคเค การพิมพ์ ,2526) , 42.

นัยอันแรก คำว่า ธรรม นี้หมายถึง ธรรมชาติทุกสิ่งทุกอย่าง ในทางภาษาวัคค์มักเรียกว่า “สภาวะธรรม” ธรรมที่เป็นอยู่เองหรือสิ่งที่เป็นอยู่เองถ้าเรียกโดยภาษาอย่างปัจจุบันก็ต้องเรียกว่าธรรมชาติ นัยที่แรก หมายถึง ตัวธรรมชาติทั้งหลายทั้งปวงนั่นเองอย่างไม่ยกเว้น

นัยที่สอง คำว่า ธรรม หมายถึง กฎของธรรมชาติ ขึ้นชื่อว่าธรรมชาติทั้งหลาย ย่อมมีกฎอยู่ในตัวมันเอง เช่น สิ่งที่เรียกว่า ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ เหล่านี้เป็นธรรมชาติ แต่ในสิ่งนั้นๆมีกฎของธรรมชาติว่าจะต้องเป็นอย่างไร เช่นถูกความร้อนเข้าจะเป็นอย่างไร ถูกความเย็นเข้าจะเป็นอย่างไร หรือว่าสังขารหน้าที่ที่ร่างกายของเราหรือของสัตว์ทั้งหลายก็ตาม ทุกสิ่งทุกอย่างมีกฎเกณฑ์ว่าจะต้องเป็นอย่างนั้น จะต้องเป็นอย่างนี้

นัยที่สาม คำว่า ธรรม หมายถึง หน้าที่ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติให้ตรงตามกฎของธรรมชาติ มนุษย์เกิดมามีกฎธรรมชาติครอบงำอยู่ มนุษย์มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติให้ถูกตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาตินั้นๆหรือดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ดังกล่าว ทั้งนี้เพราะความทุกข์นั้น มีสาเหตุสำคัญมาจากการที่มนุษย์ดำเนินชีวิตไปในทางที่ขัดแย้งกับธรรมชาติ ซึ่งมีสาเหตุใหญ่มาจากการไม่เข้าใจธรรมชาติของทุกสิ่งทุกอย่างตามความเป็นจริง จึงเป็นหน้าที่ของมนุษย์ที่จะกระทำหน้าที่ให้พ้นทุกข์ด้วยการทำความเข้าใจธรรมชาติตามความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลายทั้งปวงนั่นเอง

จึงพอจะสรุปความหมายทั่วไปของคำว่า “ธรรม” ได้สามนัยคือ นัยแรกเมื่อเราเรียกว่า “สภาวะธรรม” เราหมายถึง “ตัวธรรมชาติ” นัยที่สองส่วนที่เป็นกฎเกณฑ์นี้เราเรียกว่า “กฎของธรรมชาติ” หรือที่เรามักเรียกกันตามภาษาวัคค์ว่า “สัจจะธรรม” และนัยที่สามคือหน้าที่ที่มนุษย์จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎของธรรมชาติ หรือเรียกว่า “การปฏิบัติธรรม” นั่นเอง

สังขารทั้งปวงกับธรรมทั้งปวง

“ธรรม” เป็นคำที่มีความหมายกว้างที่สุด ครอบคลุมทุกสรรพสิ่งล้วนสิ้น ทั้งสากลจักรวาล ทั้งที่มีได้และได้มี ตลอดจนกระทั่งความไม่มีที่เป็นคู่กับความมีนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างที่ใครก็ตามกล่าวถึง คิดถึง หรือรู้ถึงทั้งเรื่องทางวัตถุและทางจิตใจ ทั้งที่ดีและที่ชั่ว ทั้งที่เป็นสามัญวิสัยและเหนือสามัญวิสัย รวมอยู่ในคำว่า “ธรรม” ทั้งสิ้น ถ้าจะให้มีมีความหมายแคบเข้า หรือจำแนกแยกธรรมนั้นแบ่งประเภทออกไป เมื่อใช้ในลักษณะต่างๆ

“ธรรม” ที่กล่าวถึงในหลักอนัตตา แห่งไตรลักษณ์นี้ หมายถึง สภาวะหรือสภาพทุกอย่าง ไม่มีขีดจำกัด “ธรรม” ในความหมายเช่นนี้จะเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อแยกแยะแจกแจงแบ่งประเภทออกไป เช่น จำแนกเป็นรูปธรรม และนามธรรมบ้าง โลภียธรรม และโลกุตตรธรรมบ้าง สังขตธรรมและอสังขตธรรม บ้าง กุศลธรรมและอกุศลธรรม ธรรมที่จำแนกเป็นชุดเหล่านี้ แต่ละชุดครอบคลุม

ความหมายของธรรมได้หมดสิ้นทั้งนั้น แต่ชุดที่ตรงกับแง่ที่ควรศึกษาในที่นี้คือ ชุดสังขตธรรม และอสังขตธรรม

ธรรมทั้งหลายทั้งปวงแยกประเภทได้เป็น 2 อย่างคือ

สังขตธรรม คือ ธรรมที่ถูกรูปปรุงแต่ง ได้แก่ ธรรมที่มีปัจจัย สภาวะที่เกิดจากปัจจัยปรุงแต่งขึ้น สภาวะที่ปัจจัยทั้งหลายมารวมกันแต่งสรรคขึ้นสิ่งที่ปัจจัยประกอบเข้าหรือสิ่งที่ปรากฏและเป็นไปตามเงื่อนไขของปัจจัย เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “สังขาร” ซึ่งมีรากศัพท์และคำแปลเหมือนกันหมายถึงสภาวะทุกอย่างทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ทั้งที่เป็น โลภียะและ โลกุตระ ทั้งที่ดีและชั่วและที่เป็นกลางๆ ทั้งหมด เว้นแต่นิพพาน

อสังขตธรรม ธรรมหรือสิ่งที่ไม่ได้เกิดแต่เหตุปัจจัยปรุงแต่ง ได้แก่ ธรรมที่ไม่มีปัจจัย หรือสภาวะที่ไม่เกิดจากปัจจัยปรุงแต่งไม่เป็นไปตามเงื่อนไขของปัจจัย เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วิสังขาร ซึ่งแปลว่า สภาวะที่ปลอดสังขารหรือสภาวะที่ไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง หมายถึง นิพพาน เพราะหมายถึงสภาวะธรรมหรือธรรมชาติทั้งหลายทั้งปวงนั่นเอง กล่าวคือ ยังไม่เกิดปรากฏการณ์ของการปรุงแต่งกันขึ้น แต่ก็เป็นจริงอย่างนี้ เป็นเพียงสภาวะหรือสภาวะธรรมหรือนามธรรม ที่ยังไม่เกิดการปรุงแต่งกันขึ้น จึงครอบคลุมสภาวะธรรมทั้งหลาย เช่น นิพพาน สภาวะธรรมการตายหรือแตกดับของชีวิต สภาวะธรรมการเกิดขึ้นของฝน ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงธรรม ที่ยังไม่เกิดการปรุงแต่งกันจนเกิดขึ้นจริงๆ เป็นตัวเป็นตนหรือเป็นสังขาร แต่เมื่อใดมีเหตุหรือสิ่งต่างๆ ที่เหตุหรือสิ่งต่างๆ ที่เป็นปัจจัยกันมาปรุงแต่งหรือประหมักกันครบ ก็จะเกิดสังขารหรือสังขตธรรมขึ้น ธรรมเป็นจริงอย่างไรก็เป็นจริงอยู่อย่างนั้น เรียกได้ว่า อกาลิโก ไม่ขึ้นต่อกาล จึงมีความแตกต่างไม่เหมือนดังเช่นพวกสังขาร ที่ไม่เที่ยงและทนอยู่ได้ยากจึงต้องดับไปเป็นที่สุดทั้งสิ้น

3.2 ขั้นตอนการแสดงออกทางทัศนศิลป์

จากการศึกษาศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนา ผลงานศิลปนิพนธ์จึง มุ่งเน้นนำเสนอเนื้อหาเรื่องราว การแสดงออกถึงพลังความเคลื่อนไหว ความแปรเปลี่ยน ความไม่เที่ยงไม่หยุดนิ่งของสรรพสิ่ง โดยนำเสนอผ่านร่องรอยของจิตรกรรมฝาผนัง จากการเข้าไปสัมผัสสถานที่จริงเพื่อเป็นการกระตุ้นความรู้สึก การเก็บข้อมูลเป็นลายลักษณ์อักษร ในกระบวนการแสดงออกทางทัศนศิลป์จึงได้กำหนดรูปแบบและองค์ประกอบของผลงานสร้างสรรค์ โดยใช้ทัศนธาตุ (visual element) ดังต่อไปนี้

เส้น (Line)

ในการสร้างสรรค์ผลงานเส้นเป็นทัศนธาตุที่สำคัญ ที่ทำให้เกิดความประสานกลมกลืนกันระหว่างรูปทรง และแสดงรายละเอียดของภาพที่อยู่ในรูปทรงทั้งรูปทรงหลักและรูปทรงรอง เส้นที่เกิดจากกระบวนการตกผลึกของเทคนิควิธีการคุณ โลหะ มีที่มาจากการสร้างงานจิตรกรรมไทยโบราณ คือการใช้เส้นที่มีการประสานสัมพันธ์กันที่เป็นลวดลายภายในรูปทรง และแสดงความเคลื่อนไหวที่เป็นจังหวะสอดคล้องประสานกันในแต่ละรูปทรง ทำให้ผลงานเกิดเอกภาพและเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการแสดงออก

สีและน้ำหนัก (Color and volume)

จากเทคนิควิธีการการคุณ โลหะสีที่เกิดขึ้นในงาน เกิดจากตัววัสดุที่เป็น โลหะที่มีความมันวาว นอกจากสีของตัววัสดุแล้ว ยังมีสีทองเหลืองและทองแดงที่เกิดจากการติดทองคำเปลวแล้วขัดออก เกิดเป็นร่องรอยที่ติดกับลวดลายเป็นบางที่คล้ายกับทองที่หลุดลอกของงานจิตรกรรมฝาผนัง ในการลงหมึกดำทำให้เกิดน้ำหนักขึ้นในงาน น้ำหนักที่เกิดขึ้นเกิดจากการคุณลายที่มีความนูนขึ้นจากพื้นระนาบ ทำให้ตัวรูปทรงและพื้นระนาบแยกจากกันอย่างชัดเจน เมื่อเช็ดหมึกออกส่วนที่นูนก็จะสว่างตามลำดับของความนูน ส่วนที่เป็นพื้นก็จะเข้ม แสดงความแตกต่างของพื้นระนาบได้ชัดเจน ทำให้ เกิดผลทางอารมณ์ความรู้สึกที่ตื่นเต้นและทรงพลัง

รูปทรง(Form)

ในการสร้างสรรค์ข้าพเจ้าได้นำรูปทรงที่เกิดจากร่องรอยของจิตรกรรมฝาผนังมาแสดงเนื้อหาสาระของการหลุดลอก โดยนำรูปทรงย่อยมาสร้างรูปทรงใหม่และขยายเพื่อสร้างสัญลักษณ์และสื่อความหมายในตัวเอง รูปทรงใหญ่เกิดจากรูปทรงย่อยๆขนาดเล็กรวมตัวกัน โดยกำหนดทิศทางคล้ายการกระจายตัวหรือสลายตัว รูปทรงที่มีความนูนเป็นแบบสามมิติยังช่วยสร้างจุดเด่นให้กับภาพและทำให้ภาพเกิดความหนักแน่นมากยิ่งขึ้น

พื้นที่ว่าง(Space)

ข้าพเจ้าใช้พื้นที่ว่างให้เกิดความเคลื่อนไหว ลื่นไหลอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ว่างทำหน้าที่กำหนดรูปทรงและเชื่อมรูปทรงเข้าหากัน ทำให้เกิดรูปทรงภายในและรูปทรงภายนอก นอกจากแสดงตัวมันเองแล้วพื้นที่ว่างยังทำให้เกิดรูปทรงใหม่ที่เกิดจากพื้นที่ว่างภายในอีกด้วย ในทางกลับกันรูปทรงก็กลับกลายเป็นพื้นที่ว่างเช่นกัน

พื้นผิว(Texture)

เกิดจากเทคนิคการคุณ โลหะ การตอกเส้นทำให้พื้นผิวเกิดเป็นลวดลาย โดยได้นำลักษณะทางกายภาพของพื้นผิวในธรรมชาติ เช่นรอยความนูนของจอหิน ลักษณะผิวของสัตว์เลื้อยคลานที่

มีเก๋ต็ดและสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำที่เป็นปุมมาใช้ ทำให้ได้ความรู้สึกของร่องรอยที่มาจากธรรมชาติและร่องรอยที่มาจากลวดลายอุดมคติผสมผสานกัน ทำให้เกิดพื้นผิวที่มีความหลากหลายขึ้นในงาน

3.3 ขั้นตอนการแสดงผลออกด้วยเทคนิควิธีการ

จากการศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่อง ข้าพเจ้าได้แบ่งระยะการพัฒนาผลงานและการแสดงผลออกด้วยเทคนิควิธีการ รวมทั้งการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นตามลำดับ แบ่งได้ 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

ผลงานระยะแรก เป็นช่วงการทดลองทำงานสร้างสรรค์ด้วยเทคนิควิธีการคุณ โลหะ ซึ่งเป็นเทคนิคของช่างไทยที่มีมาแต่โบราณ ในช่วงการศึกษาแรกจึงเป็นการแสวงหาความคิดในการแสดงออกทางอารมณ์เพื่อตอบสนองความรู้สึกส่วนตัวโดยอาศัยรูปทรงภาพสัตว์ในอุดมคติแบบไทยผสมผสานกับสัตว์ที่มีรูปแบบเหมือนจริง โดยแสดงการก่อกินกันเป็นทิศทางหมุนวนเพื่อแสดงถึงวัฏจักรของชีวิต ปัญหาที่เกิดขึ้นคือเนื้อเรื่องกับเทคนิควิธีการยังไม่สอดคล้องกันและยังไม่ตรงตามความรู้สึก การแสดงผลออกจึงเป็นเพียงการแสดงรูปทรงและเทคนิควิธีการเท่านั้น ยังไม่ตรงกับความรู้สึกที่ต้องการนำเสนอ

ผลงานระยะที่สอง เป็นการนำเสนอเนื้อเรื่องที่สอดคล้องกับเทคนิควิธีการให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยเริ่มใช้เนื้อหาสาระที่มาจากร่องรอยของจิตรกรรมฝาผนังมาเป็นแนวเรื่องในการทำงาน โดยใช้กายภาพของเทคนิควิธีการคุณ โลหะ คือความนูน ความเว้า แสดงความมีอยู่และความเสื่อมสลายของรูปทรง ทำให้เนื้อหาและเทคนิควิธีการเริ่มทำงานร่วมกันมากขึ้น แต่รูปทรงจากจิตรกรรมฝาผนังยังมีลักษณะแบบเหมือนจริงมากเกินไป ในระยะนี้เทคนิควิธีการยังยึดตามแบบโบราณคือการใช้ชั้นในการรองแผ่น โลหะเพื่อทำการคุณซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการทำงานนาน และได้ผลงานในขนาดที่จำกัด

ผลงานก่อนศิลปะนิพนธ์ เป็นการปรับเปลี่ยนเทคนิคจากช่างโบราณที่ต้องใช้ชั้นในการรองแผ่นโลหะ เปลี่ยนเป็นการตอกกับพื้น เป็นการแก้ปัญหาทางเทคนิคเนื่องจากต้องการขยายขนาดของผลงานให้ใหญ่ขึ้นเพื่อผลทางทัศนศิลป์ เนื้อหาเริ่มมีการเชื่อมโยงร่องรอยของจิตรกรรมฝาผนังกับคติธรรมทางพระพุทธศาสนา และสร้างรูปทรงขึ้นใหม่ในรอยหลุดลอกเพื่อแสดงผลออกถึงอารมณ์ความรู้สึก และสร้างจิตภาพใหม่ให้เกิดขึ้นกับผลงาน

3.4 ขั้นตอนในการสร้างสรรค์

3.4.1 ขั้นตอนการร่างภาพ ในการศึกษาข้อมูลจากภาพจิตรกรรมฝาผนังซึ่งมีเนื้อหาและรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปตามยุคสมัย ในการศึกษาต้นแบบข้าพเจ้าได้นำจิตรกรรมสมัยอยุธยาตอนอดีตพุทธบางส่วนที่เกิดการหลุดลอกและเสื่อมสลาย มาเป็นแบบร่าง มีการขยาย ตัดทอน

รูปทรงและสร้างรูปทรงขึ้นใหม่ในรอยหลุดลอก ทำให้เกิดงานจิตรกรรมแบบใหม่ที่เชื่อมโยงกับงานจิตรกรรมแบบประเพณี

3.4.2 ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน หลังจากได้ภาพร่างโครงสร้างหลักที่แน่นอนแล้ว ก็เริ่มทำการขยายแบบร่างให้เท่ากับขนาดของชิ้นงานที่กำหนดไว้ เพื่อทำการติดแบบกับแผ่นอลูมิเนียมเมื่อติดแบบเสร็จเรียบร้อยแล้ว ในขั้นตอนนี้สามารถปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมแบบร่างได้ เมื่อแบบร่างเกิดความสมบูรณ์ลงตัวแล้วก็เริ่มตอกเส้นด้วยเครื่องมือ ในภาษาช่างเรียกว่าการเดินลาย เพื่อให้เส้นปรากฏบนแผ่นอลูมิเนียม เมื่อทำการเดินเส้นเสร็จขั้นตอนต่อไปคือการฉลุลาย คือการกลับด้านของแผ่นอลูมิเนียมและทำให้ภาพเกิดความนูนขึ้นจากระนาบเดียวกัน ซึ่งเป็นการเน้นรูปทรงให้เป็นจุดสนใจของภาพ

3.4.3 ขั้นตอนการนำเสนอและติดตั้งผลงาน เนื่องจากแผ่นอลูมิเนียมที่ใช้ในการฉลุโลหะมีขนาดที่จำกัด ในการนำเสนอผลงานที่มีขนาดใหญ่จึงต้องใช้ในการต่อแผ่นอลูมิเนียมเพื่อให้ผลงานมีขนาดใหญ่ขึ้น และติดตั้งโดยการแขวนติดผนังในระดับสายตา และจัดแสงเงาเพื่อแสดงผลของงานที่มีลักษณะนูนต่ำและนูนสูงให้ชัดเจนขึ้น

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ผลงานระยะแรก

ภาพที่ 8 ชื่อภาพ วัชรจักรแห่งชีวิต
ขนาด 120 x 180 ซม.
เทคนิค คุณโลหะ

ภาพที่ 9

ชื่อภาพ อดีตพุทธ

ขนาด 120 x 180 ซม.

เทคนิค ดุนโลหะ

ผลงานระยะที่สอง

มหาวิทยาลัยศิลปากร - สงวนศิลปกรรม

ภาพที่ 10

ชื่อภาพ กาล ๑

ขนาด

110 x 160 ซม.

เทคนิค ดุนโลหะ

ภาพที่ 11 ชื่อภาพ กาล ๒
ขนาด 110 x 160 ซม.
เทคนิค ดุนโลหะ

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 12

ชื่อภาพ พุทธบูชา

ขนาด

150 x 200 ซม.

เทคนิค ดุนโลหะ

(โลหะผสม)

ผลงานก่อนศิลปะนิพนธ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 13 ชื่อภาพ หน้าบัน
ขนาด 120 x 160 ซม.
เทคนิค คุณโลหะ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 14 ชื่อภาพ กาล ๑
ขนาด 110 x 240 ซม.
เทคนิค ดุนโลหะ

ภาพที่ 15 ชื่อภาพ ร่องรอยของกาลเวลา ๑
ขนาด 120 x 180 ซม.
เทคนิค ดุนโลหะ

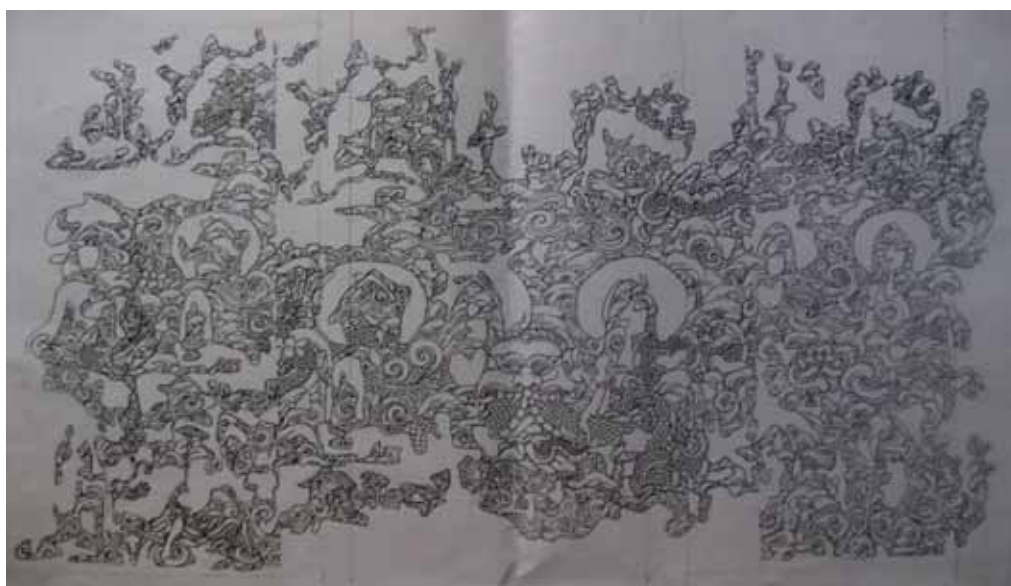
ภาพที่ 16 ชื่อภาพ ร่องรอยของกาลเวลา ๒
ขนาด 224 x 366 ซม.
เทคนิค ดุนโลหะ

ขั้นตอนในการสร้างสรรค์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 17 ภาพร่างผลงานศิลปนิพนธ์

ภาพที่ 18 ภาพร่างผลงานศิลปนิพนธ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 19 เครื่องมือที่ใช้ในการคนโลหะ

ภาพที่ 20 อุปกรณ์ในการทำสี

ภาพที่ 21 ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน การขยายภาพร่างลงบนแผ่นอะลูมิเนียม
มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 22 ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน การตอกลายเส้น

ภาพที่ 23 ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน การดุนโลหะ

ภาพที่ 24 ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน การทำสี

บทที่ 4

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปนิพนธ์

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปนิพนธ์ เป็นผลงานที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากผลงานก่อนศิลปนิพนธ์ ซึ่งเป็นการพัฒนาด้านเทคนิคและรูปแบบ โดยมีอุปสรรคและข้อผิดพลาดเกิดขึ้น ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหา ปรับปรุงและพัฒนาผลงานอย่างเป็นลำดับขั้นตอน โดยยังคงนำเสนอผลงานในเทคนิคคุณ โลหะที่พัฒนามาจากงานช่างไทย ทำให้เกิดผลงานในลักษณะไทยที่มีความเป็นร่วมสมัยมากขึ้น

ผลงานศิลปนิพนธ์

ในกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะนิพนธ์ภายใต้ชื่อหัวข้อ “รอยธรรม” เป็นการนำเสนอร่องรอยที่เกิดจากกระบวนการทางเทคนิค และร่องรอยที่เกิดจากการเสื่อมสลายของจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งข้าพเจ้าได้หยิบยกมาเป็นสาระในผลงาน เพื่อแสดงถึงความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง อันมีรายละเอียดทางทัศนธาตุดังต่อไปนี้

รูปทรง(Form)

ที่มาของรูปทรง มาจากร่องรอยหลุดลอกของจิตรกรรมฝาผนังที่เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา โดยนำรูปทรงที่เห็นเป็นเค้าโครงเลือนราง นำมาจัดองค์ประกอบและสร้างรูปทรงขึ้นมาใหม่ รูปทรงที่เกิดขึ้นใหม่มาจากตัวของงานจิตรกรรมเองและการผสมผสานกันของลวดลายที่มาจากธรรมชาติ เช่น ลายโขดหิน ลายคลื่นน้ำ ลายพันธุ์พฤกษา ทำให้เกิดผลงานในรูปแบบใหม่ เป็นการสร้างรูปทรงขึ้นมาใหม่จากสิ่งที่เสื่อมสลาย และใช้สัญลักษณ์หน้ากาลเพื่อสื่อถึงพุทธปรัชญาที่ว่า กาลเวลาย่อมกลืนกินทุกสรรพสิ่งแม้กระทั่งตัวมันเอง

สี (Color) และพื้นผิว (texture)

สีที่เกิดขึ้นในผลงาน เกิดจากสีของตัววัสดุที่เป็นโลหะคือแผ่นอลูมิเนียมที่ให้สีเงิน สีของภาพรวมในผลงานจะเป็นสีเอกรงค์คือมีสีของตัววัสดุเอง สีเทาและสีดำ น้ำหนักที่เกิดขึ้นในผลงานเกิดจากตัวของวัสดุและเทคนิควิธีการ ที่เป็นการลงหมึกในขั้นตอนสุดท้ายหลังจากที่คุนงานเสร็จ สีที่สว่างมากเกิดจากการใช้หมึกออกจากรูปทรงที่มีความนูนมาก น้ำหนักจึงแตกต่างกันไป

ตามระดับความนูนของรูปทรง นอกจากสีของวัสดุที่เป็นสีเงินแล้ว ยังมีการปิดทองคำเปลวที่เป็นสีทองแดง และทองในจุดที่ต้องการจะเน้น เพื่อสร้างจุดสนใจให้เกิดขึ้นในภาพ

รายละเอียด (Detail)

รายละเอียดของผลงานสามารถแบ่งได้ 2 ส่วนคือ

1. งานที่เป็น 2 มิติ เป็นส่วนที่อยู่บนพื้นระนาบเดียวกันกับรอยหลุดลอก โดยมีลายน้ำไหล โขดหิน ลายคลื่นน้ำ กระจายอยู่ทั่วรูปทรง ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวภายใต้ความหยุดนิ่งของรูปทรง ที่อยู่ในรอยหลุดลอกนั้น

2. งานที่มีลักษณะเป็น 3 มิติ เป็นส่วนที่นูนขึ้นมาจากรอยหลุดลอก เป็นการแสดงกระบวนการทางเทคนิคคุณ โลหะที่เน้นปริมาตร ความนูน และแสดงสาระของรูปทรงที่สามารถจับต้องได้ เพื่อเน้นรูปทรงหลักของภาพให้เกิดจุดเด่น โดยใช้สัญลักษณ์หน้ากาลที่อยู่ตรงกลางภาพเป็นหลัก และยังมีรูปทรงหน้ากาลย่อยที่อยู่มุมด้านล่างซ้ายของภาพและมุมบนขวาของภาพ นอกจากภาพหน้ากาลแล้วยังมีส่วนที่เป็นรูปทรงที่มาจากธรรมชาติ เช่น โขดหิน งูกำลังกินกบ คางคกและปลา ที่สอดแทรกเป็นปริศนาธรรมอยู่ในภาพ

องค์ประกอบ (Composition)

เป็นการกระจายตัวออกจากจุดกึ่งกลางภาพ เป็นองค์ประกอบแบบสองข้างเท่ากัน โดยมีตัวหน้ากาลเป็นจุดเด่นอยู่กลางภาพ รูปทรงกระจายตัวออกด้านข้าง มีการใช้พื้นที่ว่างให้ลื่นไหลไปตามรูปทรงและเชื่อมรูปทรงภายในและ รูปทรงภายนอกเข้าหากัน องค์ประกอบโดยรวมของภาพ จะเน้นรูปทรงด้านล่างและค่อยๆ ปลดปล่อยให้รูปทรงกระจายตัวสู่พื้นที่ว่างด้านบน เพื่อแสดงความรู้สึกว่ารูปทรงกำลังจะสลายตัวหายไป

ปัญหาในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปนิพนธ์

ในการทำงานศิลปนิพนธ์ชุดนี้ ข้าพเจ้าได้พยายามรวบรวมประสบการณ์ ความคิด ความรู้สึก ให้สอดคล้องกับเทคนิควิธีการในการแสดงออก จากเทคนิคคุณ โลหะของช่างไทยนำมาปรับปรุง พัฒนา แสวงหาวิธีการใหม่ๆ เพื่อให้เข้ากับบุคลิกภาพส่วนตัว ในการทำงานแต่ละครั้งจึงเกิดปัญหาที่คาดไม่ถึงได้เสมอ ปัญหาที่เกิดขึ้นข้าพเจ้าได้วางแผนและแก้ไขปัญหานั้นที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในระยะนี้ จึงได้วิเคราะห์และประมวลผลไว้เป็นข้อ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเรื่องเทคนิควิธีการ เนื่องจากเทคนิควิธีการเป็นเทคนิคเฉพาะที่ต้องใช้ความชำนาญเฉพาะด้าน จึงต้องอาศัยการทดลองปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ในผลงานศิลปนิพนธ์ชุดนี้ข้าพเจ้าได้ปรับเปลี่ยนเทคนิควิธีการคุณ โลหะ จากวิธีธรรมเนียมที่ต้องใช้ขันเป็นพื้นรองรับแผ่น โลหะ ซึ่งต้อง

เผาชั้นเพื่อให้เกิดการอ่อนตัว แล้วค่อยวางแผ่น โลหะลงไปซึ่งต้องใช้เวลาาน ทำให้ต้องเปลี่ยนวิธีการ มาเป็นการตอกลายเส้นกับพื้นที่ปูด้วยเลือน้ำมัน ทำให้ลดแรงกระแทกได้ในระดับหนึ่ง ในส่วนที่ต้องการจะคูนให้สูง ก็ใช้ดินน้ำมันรองแทนชั้น ซึ่งใช้เวลาน้อยกว่าและให้ความนูนในระดับที่ใกล้เคียงกัน

2. ปัญหาเรื่องจังหวะและการวางองค์ประกอบ ในการทำงานศิลปนิพนธ์ชิ้นนี้ ข้าพเจ้ามุ่งนำเสนอ การเสื่อมสลายไปของวัตถุธาตุในธรรมชาติ จังหวะและองค์ประกอบของภาพจึงเป็นเหมือนการกระจายตัวของรูปทรงอิสระในพื้นที่สี่เหลี่ยมที่เป็นพื้นระนาบรองรับ ซึ่งตัวรูปทรงกับส่วนที่เป็นพื้นหลังแยกออกจากกันอย่างชัดเจน ทำให้ดูแล้วเป็นเหมือนงานช่างมากเกินไป ข้าพเจ้าพยายามแก้ไขโดยการสร้างรูปทรงย่อยให้กระจายประสานสัมพันธ์เข้ากับพื้นหลัง ซึ่งจะทำให้รูปทรงและพื้นหลังทำงานร่วมกันและไม่แยกจากกันมากเกินไป

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ผลงานศิลปนิพนธ์

ภาพที่ 25 ชื่อภาพ รอยธรรม
ขนาด 225 x366 ซม.
เทคนิค คุณโลหะ

ภาพที่ 26 รายละเอียดผลงานศิลปนิพนธ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 27 รายละเอียดผลงานศิลปนิพนธ์

ภาพที่ 28 รายละเอียดผลงานศิลปนิพนธ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร จันทบุรี

ภาพที่ 29 รายละเอียดผลงานศิลปนิพนธ์

ภาพที่ 30 รายละเอียดผลงานศิลปนิพนธ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร ของนลิขสิทธิ์

ภาพที่ 31 รายละเอียดผลงานศิลปนิพนธ์

บทที่ 5

สรุปการสร้างสรรค์ผลงานศิลปนิพนธ์

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปนิพนธ์ภายใต้หัวข้อ “รอยธรรม” ของข้าพเจ้าชุดนี้เป็นการรวบรวมความคิด เทคนิควิธีการ ที่เป็นการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไทยที่มีรากฐานมาจากการช่างศิลปกรรมไทยโบราณ โดยข้าพเจ้าได้นำเอาเนื้อหาสาระเรื่องราวของพุทธปรัชญามานำเสนอในรูปแบบที่มีความเป็นร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น

ในรูปแบบเป็นการผสมศาสตร์และสื่อของงานจิตรกรรมฝาผนังที่มีลักษณะเป็นสองมิติมานำเสนอผ่านรูปแบบสามมิติโดยใช้กระบวนการทางเทคนิคคุณโลหะ วัสดุโลหะธาตุเป็น วัสดุที่ได้รับความนิยมในงานพุทธศิลป์นอกจากตัววัสดุจะมีคุณค่าในตัวเองแล้ว ยังมีคุณสมบัติคงทนถาวรและมีอายุการใช้งานได้ยาวนาน ในทางกลับกันข้าพเจ้าได้นำเสนอเนื้อหาเรื่องราวที่แสดงออกถึงความไม่เที่ยง ไม่คงทนถาวรและการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเสื่อมสลายของสรรพสิ่ง ผ่านตัววัสดุและเทคนิควิธีการของตัวเอง ในความคิดของข้าพเจ้าที่ได้นำเสนอมานี้เป็นส่วนหนึ่งในการหาความเป็นไปได้ในการศึกษา ค้นคว้า ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการทดลอง ปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง สู่การพัฒนาเริ่มค้นหาเทคนิคในการแสดงออกที่ตรงกับความรู้สึกให้มากที่สุด ด้วยการแสดงออกผ่านร่องรอยของเทคนิควิธีการ ที่ไม่เป็นเพียงการนำเสนอร่องรอยของธรรมชาติภายนอกเท่านั้น หากแต่เป็นการทำให้เห็นถึงธรรมชาติภายในของผู้ทำอีกด้วย ธรรมชาติเป็นบ่อเกิดของทุกสรรพสิ่ง หากเราสามารถพิจารณาให้เข้าใจ และยอมรับทุกสิ่งตามที่เป็นจริง เมื่อนั้นเราก็จะสามารถเข้าถึงธรรมชาติของชีวิตได้เช่นกัน

บรรณานุกรม

นายแพทย์สังคม วรรณิสสร, **แนวทางดับทุกข์**. พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพฯ : เคเค การพิมพ์ ,2526.

เขาวนุช เวศร์ภาดา, **ประณีตศิลป์ : มรดกแผ่นดินแห่งสยามประเทศ**. พิมพ์ครั้งที่2. กรุงเทพฯ : วิ.พรินท์ (1991) จำกัด, 2550.

คณะสังคมศาสตร์, **ธรรมชาติแห่งสรรพสิ่ง**. พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพฯ : บริษัท สารมวลชน จำกัด, 2530.

ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน, **พุทธเศรษฐศาสตร์: วิวัฒนาการ ทฤษฎี และการประยุกต์** เศรษฐศาสตร์สาขาต่างๆ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อัมรินทร์, 2547.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

รายชื่อผลงานศิลปนิพนธ์

ผลงานระยะแรก ช่วงปี พ.ศ. 2551

“วัฏจักรแห่งชีวิต” ขนาด	120 x 180 ซม. เทคนิค	คุณโลหะ
“อดีตพุทธ”	ขนาด 120 x 180 ซม. เทคนิค	คุณโลหะ

ผลงานระยะที่สอง ช่วงปี พ.ศ. 255 2

“กาล ๑”	ขนาด 110 x 160 ซม. เทคนิค	คุณโลหะ
“กาล ๒” ขนาด	110 x 160 ซม. เทคนิค	คุณโลหะ
“พุทธบูชา” ขนาด	150 x 200 ซม. เทคนิค	คุณโลหะ

ผลงานก่อนศิลปนิพนธ์ ช่วงปี พ.ศ. 2553

“หน้าบัน” ขนาด	120 x 160 ซม. เทคนิค	คุณโลหะ
“กาล ๑” ขนาด	110 x 240 ซม. เทคนิค	คุณโลหะ
“ร่องรอยของกาลเวลา ๑” ขนาด	120 x 180 ซม. เทคนิค	คุณโลหะ
“ร่องรอยของกาลเวลา ๒” ขนาด	224 x 366 ซม. เทคนิค	คุณโลหะ

ผลงานศิลปนิพนธ์ ช่วงปี พ.ศ. 2554

“รอยธรรม”	ขนาด 225 x 366 ซม. เทคนิค	คุณโลหะ
-----------	---------------------------	---------

ประวัติการศึกษา

ชื่อ-นามสกุล นายวราวัจน์ พิมพ์ชัย

วันเดือนปีเกิด 19 กรกฎาคม 2529 จังหวัดกาฬสินธุ์

ที่อยู่ 145 หมู่ 7 บ้านหนองบัวโดน ต.สมเด็จ อ.สมเด็จ จ.กาฬสินธุ์ 46150

โทรศัพท์ 08-7101-2110

E-mail : warawat03@hotmail.com

ประวัติการศึกษา

- โรงเรียนบ้านหนองบัวโดน"วรรณารถประชาชนกุล"
- โรงเรียนบ้านสี่แยกสมเด็จ
- โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์
- โรงเรียนกัลยาณวัตร
- วิทยาลัยช่างศิลป์ กรุงเทพฯ
- ศิลปบัณฑิต(ภาควิชาศิลปไทย) คณะจิตรกรรมประติมากรรม

และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

ประวัติการแสดงผลงาน

2548 - นิทรรศการนักเรียน นักศึกษา วิทยาลัยช่างศิลป์ลาดกระบัง
- การประกวดศิลปกรรม "เกิดไทม์หาราชา" เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา วันพ่อแห่งชาติ ประจำปี 2548

2551 - โครงการประกวดภาพวาดเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 81 พรรษา มูลนิธิไทยคม

2552 - นิทรรศการงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอุดมศึกษา
"ศิลปะ ศิลปิน ศิลปากร" ครั้งที่ 10
- นิทรรศการ "Reflection of voice" ณ หอศิลปวัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร

2553 - นิทรรศการนิทรรศการศิลปะไทยร่วมสมัย"จินตนาการในศิลปะไทย" โดยภาควิชาศิลปไทย คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ ร่วมกับพิพิธภัณฑ์ธนาคารไทย ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

- เข้าค่ายเยาวชนสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัย (ทัศนศิลป์)
ณ บ้านค่านางแล จังหวัดเชียงราย
- นิทรรศการจิตรกรรมเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ
เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
เกี่ยวกับช้างไทย
- ร่วมแสดงนิทรรศการจิตรกรรมบัวหลวง ครั้งที่32
- นิทรรศการศิลป์ไทย โดยนักศึกษา ภาควิชาศิลป์ไทย
คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์
มหาวิทยาลัย ศิลปากร ณ หอศิลป์บรมราชกุมารี
- เกียรติประวัติ 2552 - ร่วมทำปฏิทินชุด "ภาพวิถีชีวิตไทย" 2552 บริษัท กนกกลิน
เอ็กซ์พอร์ต อิมพอร์ต จำกัด
- รางวัลชมเชย ระดับอุดมศึกษา การประกวดวาดภาพ
เฉลิมพระเกียรติ "แรงบันดาลใจ จากบทเพลงพระราชนิพนธ์"
เนื่องในโอกาส เฉลิมพระชนมพรรษา 81 พรรษา
- เข้าร่วมเป็นวิทยากรสอนวาดภาพให้แก่เยาวชนในงาน 175ปี
สถานสัมพันธ์สายใยไทย- อเมริกา ณ หอศิลป์วัฒนธรรมแห่ง
กรุงเทพมหานคร
- 2553 - รางวัลรองชนะเลิศอันดับ2 การประกวดจิตรกรรม
เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเจ้าพี่นาง เธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิ
วัฒนากรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เกี่ยวกับช้างไทย
- รางวัลรองชนะเลิศอันดับ1 โครงการประกวด "จินตนาการ
สืบสาน วรรณกรรมไทย ปีที่4" บริษัท ชินคอร์ปเรชั่น จำกัด